

ԼՈՐՏ ՊԱՅՐԸՆ

1811 Յուլիսին, երկու տարուան ճաս-
բորդութենէ մը վերջ Լոնտոն դարձաւ
Լորտ Պայրըն, բայց չաճապարեց Նիւ-
թեմի դղեակը դառնալ, որովհետեւ մայրը
հիմա հոն կ'ապրէր և անոր ներկայու-
թեան դատական պաշտօնեաներ Պայրընի
չվճարած մէկ խոշոր պարտքը գանձե-
լու համար եկեր էին տան և կարա-
սինքնու վրայ ձեռք դնելու, և մասամբ ալ
կնիքի տակ առնելու: Պարտիմ ըսել թէ
հրեայ վաշխառուներուն փէմպրիճի եր-
կրորդ տարին ունեցած պարտքը նորանոր
փոխառութիւններով և բաղադրեալ տու-
կոսներով հասած էր մօտ քսան հազար
անգլիական ոսկիի:

Պայրըն գիտէր թէ մայրը պիտի բար-
կանար իրեն, կրակարանին երկաթեայ
ունելին ձեռքն առած պիտի շարժէր վրան,
իր անհաշիւ ծախսերուն համար. կը զգար
թէ « կա՛ղ, անգամ » ծանօթ հին մակ-
դիրով պիտի յանդիմանէր զինքը:

Պայրըն՝ Արեւելքէն մօրը ուղղած մէկ
նամակին մէջ գրեր էր թէ՛ չի՛ կրնար
ուրանալ ջատուկ մ'ըլլալը, ո՛չ ալ իրեն
պէտք եղածէն աւելի շամբանիս խմելն և
զինովնալը:

Լոնտոն հասնելուն՝ պանդոկ մը իջաւ,
ուր քանի մը օր յետոյ իմացաւ թէ մայրը
ծանրապէս հիւանդացեր էր յանկարծակի,
սաստիկ կերպով սրտնեղած՝ պարտքե-
րուն անաւոր գումարն իմանալով: Պայ-
րըն փութով ճամբայ ելաւ: Նիւթեմի
մերձակայքը սպասաւոր մը զիմաւորելով
զինքը մօրը մահուան գոյժը հաղորդեց:

Թէեւ Պայրըն իր մօրը հանդէպ ունե-
ցած որդիական սէրը կորուսած էր, սա-
կայն և այնպէս առանց վերջին համոյրի
մը անոր յաւիտենապէս բաժանումը՝ խոր

ազդեցութիւն ձգեց վրան և ողբաց յայ-
տարարելով քանիցս՝ թէ աշխարհիս վրայ
միակ բարեկամ մը ունէր, մայրը, որ
ձգելով զինքը՝ գնաց...:

Դէպ ի Արեւելք ուղեւորութենէն վերջ
Անգլիա վերադարձին՝ Պայրըն իր հետ
երկու ձեռագիրներ բերած էր. *Hints of*
Horace (Նշմարներ Հորասէն) և *Չայլտ*
Հարոլտի ուխտաւորութեան առաջին եւ
երկրորդ երգերը: Առաջինը երգիծական
բանաստեղծութիւն մըն էր՝ ժամանակա-
կից ծանօթ մեծ բանաստեղծ երգիծարան-
ներու լաւագոյն աշխատութիւններուն
կարգին դասուելու արժանի: Պայրըն կը
փափաքէր հրատարակութեան առաջնու-
թիւնը *Hints of Horace* ին տալ, բայց
Hobhouse և ուրիշ մտերիներ հակա-
ռակը պնդեցին, ըսելով թէ այդ երկը
սովորական գործերու շարունակութիւնն
է, թէեւ շատ աւելի սրամիտ գրուած,
քանի որ *Չայլտ Հարոլտը* բոլորովին նոր
էջ մը կը բանար համաշխարհային գրա-
կանութեան մէջ և ովկիանէն սուրացող
կլիֆ սրբիմ մը անաւոր ուժգնութեամբ
պիտի վերջանար *Մալթրոմի* յորձանքն
ստեղծելով, որ նոր դարու նոր ու մեծ
յուզումներու կարօտ երիտասարդ սրտերն
ու հոգիները իր մէջ պիտի առնէր տա-
նէր: Պայրըն տեղի տուաւ, և սակայն
որոշակի հասկցուց իր նոր բարեկամնե-
րուն, որ այդ հրատարակութեան արժանի
յաջողութեան ու փայլին համար ամէն
միջոց ի գործ պէտք էր դրուիլ:

Պայրընի ծերունի և միշտ հաւատարիմ
բարեկամը, Տալլաս, անբաժան Հոպհու-
սը, հրատարակիչ Մըրրէյի հետ կար-

գաղբեցին տպագրութեան պայմանները:
Մըրրէ վեցհարիւր անգլիական ոսկի պիտի
վճարէր Պայրընի՝ իբր *Չայլտ Հարոլտի*
առաջին երկու երգերուն հեղինակի իրա-
ւունք: Պայրըն այդ լուրն առնելուն՝ շըր-
թունքին վրայ ժպիտ մը ծլեցաւ, Մըրրէյի
ներկայացուցած պայմանագիրը ստորա-
գրեց և խնդրեց Հոպհուսըն որ իբր վկայ
իւր ստորագրութիւնն ալ դնէ պայմանա-
գրին ներքեւ: Օրինական այդ գործողու-
թիւնը լրանալէն յետոյ, Պայրըն կամացուկ
մը երկու տող աւելցուց, որով հրահանգ
կու տար հրատարակչին՝ այդ վեցհարիւր
անգլիականը վճարել Տալլասին, որուն
կը պարտէր իր կեանքին մեծագոյն հա-
ճոյքներէն մին, քանի որ Տալլաս Պայ-
րընի առաջին փորձերէն իսկ գուշակելով
կամ նախագալով մեծ բանաստեղծը,
միակը եղած էր անոր նախանձորդ ու
հակառակորդ վոհմակին դէմ պաշտպան
հանդիսացող, հակառակ իր անձնական
շահներուն:

Տալլաս երբ կարդաց պայմանագրին
տակ Պայրընի աւելցուցած երկտողը, յու-
շումէն չկրցաւ զսպել արցունքը և դող-
շովուն բազուկներով բանաստեղծին վզին
փաթթուեցաւ և անոր լայն ու լուսափայլ
ճակատն համբուրեց:

Տասը օր վերջ *Չայլտ Հարոլտի* երկու
երգերուն առաջին տպագրութեան 15000
օրինակները պատրաստ էին: Տալլաս,
Հոպհուսը և Մըրրէ ձեռքի տակէ ան-
շուշտ զիմումներով՝ Լոնտոնի լրագիրնե-
րուն մէջ դրուատալից հատուածներ հրա-
տարակել կու տային րումսըրիք բանաս-
տեղծութեան առաջին գրքին երեւումն
աւետող: Լորտ մը որ հակառակ «Էտիմ-
պուրի Րըվիւ»-ի ցեխարձակներու խումբին
բուռն հակառակութեան՝ կը յանդգնէր
նոր գործ մը երեւան հանել:

Պայրըն, ջղագրգիռ ու ճակատն այ-
րած, երեկոյեան դէմ մինակը պտոյտի
մը ելաւ ու քայլերն ուղղեց Լորտերու
պալատին կողմը, ուր չափահաս տարի-
քին՝ մէկ անգամ միայն ոտք կոխած էր:
Պատերուն վրայ մեծ գրերով ծանուցուած

էր այդ օրուան Լորտերու Ժողովին օրա-
կարգը: Ներքին գործոց նախարարը նոր
օրինագիծ մը բերած էր գործաւոր դա-
սակարգին դէմ, որ քանի մը կեդրոնե-
րու մէջ իբր բողոք ծանր աշխատութեանց
և աննշան վճարումներու՝ գործադուլ փոր-
ձած և նիւթական փնասներ հասուցած էր:
Նախարարը կը պահանջէր որ օրինակելի
և խիստ պատիժներ սահմանուին գործա-
դուլի պարագլուխներուն:

Պայրըն իր կապուտագեղ աչքերուն
ցոլքը թեթեւ մը մաքրելով մտաւ ուղ-
ղակի ժողովարան՝ և տեղը նստաւ:

Չէին ճանչնար զինքը:

Տասը վայրկեան յետոյ խօսք ուզեց:
Ժողովականները իրարու երես նայեցան
և սկսան քննարկել: Նախագահը երբ խօսքը
Պայրընի տուաւ, իր գանգուր մազերը բո-
ցահեղ մարմնացեալ Ապոլոնի մը գեղեցիկ
վեհափառութեամբ և իր թրթռուն ձայնով
սկսաւ բուռն և երգիծական քննադատու-
թիւն մը նախարարական օրինագիծին դէմ,
թիւն մը նախարարական օրինագիծին դէմ,
որ անգլիական անհատական ազատու-
թեան սկզբունքին դէմ ուղղակի հարուա-
ծի մը կերպարանքը կ'առնէր: Գործա-
դուլի պատճառով բանտարկեալ գործա-
ւորներուն անմիջական ազատ արձակումը
պահանջեց: Եւ իբր վերջարան հրեղէն
նայուածք մ'ուղղելով ապշած և արձա-
նակերպ լորտերուն գոռաց.

« Նոր կտրեցի անցայ արինալից ռազ-
մավայրերէն. գացի Թուրքիոյ ամենէն
աւելի ճնշուած նահանգները, բայց երբեք
անհաւատ կառավարութեանց ամենէն բռն-
նապետականին մէջ չտեսայ այսպիսի գար-
շելի թշուառութիւններ »:

Լորտերու Ժողովին մէջ սարսուռ մը
անցաւ. տառապած դասակարգի պաշտ-
պան առաջին հզօր ձայնն էր որ կը բար-
ձրանար. Պայրըն մը, դեռատի և սակայն
լի տրամաբանական կորովով, յանդուգն
ու աներկիւղ:

Նախարարական ծրագիրը, սխիւք քոչը,
յետաձգուեցաւ. գործադուլի հետեւանքով
բանտարկուածները արքայական ներման
արժանացան:

ձակաւոր բարձր ժողովասրահէն դուրս ելած միջոցին, նախագահն ու երկու մեծ կուսակցութեանց վարիչները Պայրընի կոյս բանախօսութիւնը յուզումով շնորհաւորեցին:

Պայրըն խոյս տալով այդ ցոյցերէն կառք մը նետուեցաւ, և քիչ ատենէն իր Գրադէր գինիի քանի մը բաժակով կազմուեցին յետոյ անկողինն վրայ նետուեցաւ:

Լրագիրները, որ Լորտերու ժողովին մէջ թղթակիցներ ունէին, նոյն իրիկուն իսկ յաւելումներով հրապարակեցին Պայրընի կառավարական օրինագծին դէմ արձակած ահաբեկ հարուածին նկարագրութիւնը և խօսած ճառը ամբողջութեամբ, աւելցնելով թէ Լորտ Պայրըն հեղինակն էր Չայլտ Հարոլտի ուխտագնացութիւնը անուն բանաստեղծական վեպն երկի մը՝ որ արդէն հրատարակութեան յանձնուած էր և մէկ երկու օրէն լոյս պիտի տեսնէր: Տալլաս եւ Հոպհաուզ յաւելումներէն քանի մը օրինակներ առած Մըրրէյի գրատունը վազեցին, որ Մըրրէյ գրասեղանին առջեւ նստած կը դիտէր տպարանէն նոր հասած առաջին տպագրութեան 15000 օրինակները: Կարճ խորհրդակցութենէ մը յետոյ անմիջապէս մէյմէկ օրինակ ղրկուեցաւ բոլոր թերթերու, և յաջորդ առաւօտ ամբողջ Անգլիա կը հռչակէր ճարտասանութեան ու բանաստեղծութեան քրմայեւ Ողիմպոսէն և Պառնասէն նոր վերադարձող Լորտ Պայրընը: Առաջին օրն իսկ Լոնտոնի բոլոր գրավաճառներէն ապրսպրանքներ տեղացին և արդէն նոյն օրը 15000 օրինակներն ալ սպառեցան:

Այդ առտու երեք բարեկամները Պայրընի տունը գացին. ժամը տասին ան կը քնանար դեռ ննջասենեակին մէջ, առանց գուշակելու որ այդ գիշեր՝ բանաստեղծութեան մուսան իր ճակտին շուրջ բոլորած էր անմահութեան դափնեպսակը:

Աննախնթաց ու հրաշալի փառք եւ յաջողութիւն մէկ վայրկեանէն միւսը կու գային ամոքել մանկական լքումի ու տառապանք տարիներու բանաստեղծին սրբ-

տին վրայ բացած խոր վէրքերուն ցաւերը: Օրուան յաղթական առիւծը դարձաւ: Իր նախանձորդներն ու քննադատները թոյնը սրտերնուն խորը թաղեցին: Ամենէն աւելի սակայն ազնուապետական անգլուհիներն էին որ շլացան այս աննախնթաց ու լուսաշող փառքէն: Լէյտի Ուքսթմո-րընտ, Լէյտի Օքսֆորտ, Լէյտի Ճըրսի, Լէյտի Հոլլանտ և Լէյտի Մելպուրն իրարու հետ մրցեցան բանաստեղծը իրենց ընդունելութեանց մէջ ունենալու փառքին համար: Լէյտի Մելպուրն հարս մը ունէր: Լէյտի Քարոլին Լէյմպ, նաեւ քեռաղջիկ մը՝ Միս Աննա Իզապելա Միլպանը, որ նոյն պալատանման շէնքը կը բնակէին:

Լէյտի Քարոլին՝ Պեսպորոյի դուքսին աղջիկը և Ուիլիամ Լեմպի կինն էր, որ իբր Լորտ Մելպուրն քիչ ատենէն Անգլիոյ նախարարապետն եղաւ: Լէյտի Քարոլին, զգայնիկ ու ջղագրգիռ և շատ գեղեցիկ էակ մըն էր, որուն զգայնութիւնն յաճախ զրեթէ խենդութեան կը մօտենար: Բժիշկները մեծ վախի մէջ էին որ կըրնայ խելը կորսնցնել, անոր համար իր ամուսնոյն թեւադրած էին կնոջը սիրտը չխաղցնել և ազատ ձգել իր բոլոր շարժումներուն մէջ:

Մէկ վայրկեանէն միւսը Պայրընի կեանքին մոգական փոփոխութիւնը շլացուց զինքը: Արքայական խնամակալ իշխանը պաշտօնապէս ընդունեց Պայրընը և անգլիական ազգին կողմէ շնորհաւորեց:

Բանաստեղծը ինքզինք թոյլ տուաւ հաճոյքի ու զինով խանդավառութեան հոսանքն ի վար, և անխնայ մախեց մարմինը, սիրտն ու հոգին: Իր քնարը, հաւկառակ նախանձորդներու սպասումին, հետզհետէ աւելի անուշ մեղեդիներ տուաւ: Վայրի ու գեղեցիկ ձիավարը, Corsair, Լարան, Bride of Abydos, իրարու յաջորդեցին, մին միւսէն աւելի խրոխտ ու փոթորկայոյզ շեշտերով: Ուշադիր վերլուծում մը իր բոլոր բանաստեղծութեանց խորը նոյն սրտին տառապանք ազդեցիկն ու բարախումբ պիտի լսէ, Պայրընը այլ լազան ձեւերու տակ, ու հոգին, նոյն

վեպն թեւաբախումով դէպ ի գնիթ սլացող խրոխտ արծիւ, երկրաքարշ իրակա-նութիւններէ բարձր, միշտ դէպ ի գերա-գոյն իտէալը — Սրբազան ազատութեան: 1812, 13, 14 տարիներուն կարելի է ըսել 24 — 27 տարեկանին, հոգեկան մաքուր գինովութեանց և ֆիզիքական անկուսներու խռովայոյզ յաջորդութիւն մը եղաւ: Իր տաղանդին ցոլքերը կտրեցին անցան Ատլանտեանը, Մանջը և ամէն տեղ մեծ յեղափոխութեան յաջորդող պատանի սերունդին զիշերաստուեր հորիզոններուն արշալոյսը տուին: Ու մանաւանդ Ֆրանսա, Գաղիմիր Տըլաւիններ, Վիքթոր Հիւկոյ, Լամարտին, Միւսէ, բոլոր մեծերը տակաւին դեռատի քնարաւորներ, նոյն ատեն մագնիսացուցին այն հզօր, հպարտ և նոյն ատեն հնչական աղաղակներէն, որ տիեզերքի անդունդներէն անցնելով Պայրընի անհուն հոգիէն՝ կ'ըլլային հառաչ, հեծկտուր, մրմունջ, բողբոջ ու որոտում: Եւ այդ բոլորը կը խտանային ըստ մէջ, հրեղէն նշանաբան բոլոր տառապող ազգերու ձգտումին. ո՛վ Սրբազան Ազատութիւն:

* * *

Պայրընի խորթ քոյրը, Augusta, որ վերջը տիկին Leigh եղաւ, և բարեկամները Հոպհաուզ, Մուր, Շերիտան, Մըր-րի, Տոմբըլ, որոնք ամէն օր կը նշմարէին թէ հոգեկան ու ֆիզիքական որ և է ոյժ անբաւական էր երկար ատեն տուկալու Պայրընի կեանքին ու միջավայրին հատնութիւններուն, և փափաքելով վերջապէս զինքը Անգլիոյ հայրենիքին կապել՝ թեւադրեցին իրեն ընտանեկան բոյն մը շինել, որպէսզի իր ըմբոստ և անհանդարտ հոգին կարենար աշխարհի սրբագոյն խաղաղութեան օծումն ընդունիլ: Այդ քանի մը վերջին տարիներու հասցնող հաճոյքներու յափշտակութեան մէջ զիմաղրութեան ոյժը թուցուցած էր և պառազաններու մեղսակցութեամբ, որոնց մասին լաւագոյն կը համարեմ լռութեամբ անցնիլ:

Պայրըն իր կեանքը որոշեց կապել Միս Իզապելա Միլպանը Նօէլի, Լէյտի Մելպուրնի զարմուհի և ազգական Ուիլեամ Լեմպի կնոջ Քարոլինի: Բոլոր անգլուհիներու շքախումբին մէջ ամենէն աւելի Քարոլինն էր բռնկած բանաստեղծին տաղանդէն ու կրակէն և ամէն միջոց ի գործ դնելով կը փափաքէր դիւրացնել Պայրընի ամուսնութիւնը իր զարմուհիին՝ Միս Մելպանքի հետ, յուսալով որ ազգականական այս կապով և յաճախակի այցերով՝ ինք պիտի ունենար Անգլիոյ մեծագոյն բանաստեղծին մենաշնորհը: Քարոլինի կեսուրը, Լէյտի Մելպուրն եւս հոգիով կը փափաքէր այդ ամուսնութեան յաջողութեան, որմէ՝ իր հարսին՝ Լէյտի Քարոլինի և Պայրընի յարաբերութեանց վերջնական խզումը կը յուսար:

Միս Միլպանը շլացած էր Պայրընի գրածներէն, սակայն իր էութեան մինչեւ խորը թրծուած էր անգլուհիներու աւանդական նկարագրով, ցուրտ, տրամաբանող, յաճախ անձնագոհ ըլլալու չափ անձնուէր, և սակայն բոլոր ամուսնական կեանքը դարաւոր ուղիղ կանոններու վրայ մաթեմատիքօրէն ձեւուած, չափուած ապրելու յատուկ կրթութիւն մը առած էր:

Բարեկամներէն բանաստեղծ թովմաս Մուր միայն նախատեսելով թէ Պայրըն ու Միս Իզապելա Միլպանը կրնային ապերջանիկ ըլլալ իրենց նկարագրի, զգացումի եւ կրթութեան հակոտնեայ տարբերութեամբ, ջանաց համոզել Պայրընը որ յարմարագոյն ընկերուհի մը փնտռէ իր կեանքին համար: Եւ սակայն անողոր ճակատագիրը կամ նախախնա-մութիւնը այլապէս որոշած էր: Միս Միլպանքի ընտրելիութիւնը հաստատուեցաւ և Պայրըն ու Իզապելա ամուսնացան 2 Յունուար 1815ին: Լէյտի Պայրընի հայրն ու մայրը առաջին օրէն ապացուցին թէ իրենք հոն էին. կատարեալ տիպարներ աներջ և զօքանչի այն դասակարգին, որ անգիտակցարար կամ մղուած ծնողական ծայրագոյն սէրէ՝ սովոր են զգացնել իրենց անխորհուրդ ներկայութիւնը նո-

բապտիստական եկեղեցիները մէջ: Մէկ բաժով բացատրելու համար, ըսեմ թէ պատկի իրիկունը մեղրալուանի ճամբորդութեան երթալու կողքին մէջ, զուգանջ մայրիկը պնդեց և յաջողեցաւ Պայըրնի և տիկնոջ հետ իր հաւատարիմ սպասուհին ալ տեղաւորել, իբր իր գաղտնի աչքը, որպէսզի միշտ հաղորդէր իրեն աղջկանը հանդէպ փեսային ունեցած վերաբերումին նկատմամբ: Մայրը խրատած էր իր աղջկան, իբր ամուսնական կեանքի սկզբունք՝ առաջին վայրկեանէն գործադրել անգլիական ընտանիքներու հետեւալ ոսկեղէն կանոնը. «Վառարանին հանգրաւ տաւէտ անկիւնը, ճաշ իբր անհրաժեշտ roastbeef-ը, առտու և իրիկուն թէյ ընթերցում ամէնօրեայ Ս. Գրքի և գաղափարի փոխանակութիւն Աստուածաշունչի հատուածներուն նշանակութեան մասին»:

Դեռատի հարսը հաւատարմօրէն գործադրել սկսաւ մօրը խրատները և բոլորովին աստուածաբանական ու վերացական նիւթերու շուրջ սկսաւ իր ամուսնոյն հետ վիճել, վէճեր՝ որոնց կը խառնուէին նաեւ աներ ու զոքանչ:

Կրակոտ բանաստեղծը առաջին ամիսներուն կըրցաւ տոկալ և կերպով մը յարմարիւ այդ նոր կեանքին և սակայն ցուրտ հով մը չուշացաւ սառնահարել ամուսին առաջին տաք զգացումները: Ու գեղանի անգլուհիները որ կը կարծէին թէ Պայըրնի ամուսնական կեանքը շարունակութիւն մը պիտի ըլլար հին օրերու, տեսան թէ բանաստեղծը կը մեկուսանար ու կը հեռանար իրենցմէ, և իրենց նախանձի ամբողջ թոյնով թակարդներ լարեցին ամուսին սրբ-

(Շարունակելի)

տերուն մէջ ատելութեան խրամատ մը բանալու դիտումով:

1815 Դեկտեմբեր 10ին ծնաւ բանաստեղծին աղջիկը, Ատան, առողջ, կարմրագեղ մանկուհի մը, որ կրնար իր առաջին անմեղ ժպիտներով մոռցնել տալ ամէն բան, ամէն թիւրիմացութիւն ու վիշտ, հայրենի ու մայրենի սրտերուն միջեւ նուիրական կապ մը հանդիսանալով: Սակայն շատ ուշ, Նախանձուհիները Լէյտի Պայըրնի հաղորդած էին Պայըրնի նախամուսնական կեանքէն, քիչ անգամ ճշմարիտ ու զրեթէ միշտ թունալից սիրարկածները. և կինը սկսած էր ատել իր ամուսինը: Քարոլին Լեմպ գերագանցեց զամէնքը. նէ անուշ ժպիտով մը Ստայի մօրը շէնչաց մին այն ահաւոր և անբնական սուտերէն, որ լախտի պէս կը հարուածեն ու կը խորտակեն միամիտ սրտերը, առանց ժամանակ տալու որ կարելի ըլլայ փնտռել և վերահասու ըլլալ իրական ճշմարտութեան: Ուրիշները դարձեալ Լէյտի Պայըրնի ականջին փրփուցիցին թէ՛ ըսի բաւենք ու համաձայն Պայըրնի իր նախնիներէն խենդութեան շիղ մը ժառանգած էր, որ կրնար վրտանգաւոր ըլլալ իրեն և Ստային համար: Մանաւանդ զօքանչին հաւատարիմ լըրտեսը, սպասուհին, բարոյապէս մահացնելու համար խոշոր գեր մը կատարեց Պայըրնի կնոջ աչքին առջեւ:

Վերջապէս նախանձի, սուտերու, չափազանցուած զրպարտութեանց տիղմը սկսաւ ամէն կողմէ բարձրանալ Պայըրնի շուրջ:

Ռ. ՈՐԵՐԵՆՍ

ՎՈՒՑԱՆԿԿԵՕԹԷ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ կը տօնէ մահուան առաջին հարեւրամեակը իր ամենամեծ բանաստեղծին: Թէեւ գերմանացիներու մաս մը կը միտի նախընտրել իբր գերագանց ներկայացուցիչ այս ժողովրդեան մտքին ուրիշ մը, որ Կէօթէ աւելի գերմանացի ըլլայ, Նիչէ մը՝ գուցէ աւելի փայլակնաշող, կամ Վակնէր մը՝ աւելի խորհրդագգած, սակայն իբր ստեղծագործող և համայնագէտ միտք Կէօթէ միակ գերմանացին է, որ տիեզերական շունչին հաղորդակից ըլլայ ու Գերմանիան ներկայացնէ համագային ու լիմպոսին վրայ: Կէօթէ իր մէջ կ'ամփոփէ ամէն ինչ, Նիչէ մը կամ Վակնէր մը, ու ինչ որ Գերմանիա կրնար լաւագոյն արտադրել իր մտքին և սրտին մէջ, իր հողին և երկնքին մէջ. ծնունդ մը՝ արդիւնք երկար դարերու տքնասուն վաստակներու և երկունքի, ցաւատանջ և խռովակոծ, որ եօթնհարիւրի միջավայրի պայծառութեան և զուարթութեան կը շարունակուի ու կը գեղազարդուի, կարծես երջանկութեամբ յղիւնալու համար: Եւ սակայն կեանքի էութիւնը կազմող ցաւն և տառապանքը անյղիւ կը ֆառն իր հոգւոյն խորը՝ դաւերու կոշկոճումով հաստատութիւն ստացած:

Կէօթէ կը նայի կեանքին իբր իր սեփականութեան՝ զոր կ'ուզէ, կը սիրէ իր բոլոր ձեւերով, կը խոյանայ անոր և զայն կը զրկէ հակառակ բոլոր պայքարներուն՝ զոր կրնայ կեանքը ծնանիլ, հակառակ բոլոր վտանգներուն՝ զոր կրնայ սպառնալ և բոլոր ազդանքներուն՝ զոր կրնայ առաջ բերել: Վերջապէս կեանք է և առաջին մեծութիւնը մարդուն՝ ապրիլն է. ու Կէօթէ կը սիրէ մեծութիւնը, փառքը, սէքը, պատիւը, որոնք առանց ապրելու ոչինչ կ'արժեն, ու կեանքը իրեն ամէն ինչ պի-

տի սորվեցնէ, ու ամէնէն առաջ պիտի սորվեցնէ ինքզինքը ճանչնալ, իր անձը կերտել:

Ո՛հ, այդ կեանքը, մանաւանդ երբ կը ներկայանայ բնութեան զեղումով և ուժգնութեամբ, այնքան հրապուրիչ և դիւզնութեամբ, այնքան հրապուրիչ և դիւշնոր: «Մարդս ուր ալ ուղղուի և ինչ բանի ալ ձեռնարկէ, միշտ պէտք է երթայ այն ճամբէն զոր կանխաւ բնութիւնը գծած է իրեն»: Բնութեան հոսանքին և հեղեղին հետեւիլ կեանքին մէջ, թողուլ իր բոլոր զգայարաններն և կարողութիւնները որ բացուին բնութեան վրայ և շարժին անոր մղումէն, ապրիլ բնութեան կաթով և ամրամէն, նոյնանալ բնութեան կեանքին, ամենամեծ նպատակը կեանքին պիտի ըլլայ Կէօթէի համար:

Եւ ինչ որ է կեանքի ընթացքը բնութեան մէջ, նոյնը պիտի ըլլայ Կէօթէի համար. անգիտակից և յուսալքող, ժայթհող և փոթորկող, հրայրեաց, մոլեգնոտ և բնագդակաւ, մինչեւ որ իրիկուն մը անդորրութիւնը պիտի իջնէ երկնքէն խաղաղելու և մեղմելու, բերելու վերէն աստուածային ճշմարտութիւններու և հոգեկան լոյսերու նշոյլ մը, որ սակայն պիտի չպայծառացնէ մտքին հորիզոնը այլ լոկ պիտի ընդարձակէ զայն ու անոր պիտի ընծայէ անմահութեան հեռանկարի մը տեսութիւնը՝ մարդկային մտքին թերատեսութիւնը ցոյց տալու համար և ոչ թէ հանգչեցնելու երանութեան զգացման մէջ: Կէօթէի համար երանութիւն չկայ. ամէն ինչ ձկտում, իզձ, և խաբխափել է: Միակ երանութիւնը գուցէ սէրն է՝ որ ամէն ինչ կը փրկանաւորէ և կը մաքրագարդէ, պահանջելով սակայն անձին ողջակիզումը: Կէօթէ կեանքին մէջ իր անձը չողջակիզեց,